

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՆԿՈՂԻՆԸ*

Գիշերն ամբողջ կը հրակէինք իր շունչին,
Անուշ ու մեղմ իր շունչին,
Մինչդեռ կուրծքին մէջ իր կենաց ալիքներ
կը ծղկային վար ու վեր:
Կը խօսէինք իրար հետ այնպէս անձայն,
Շարժումնայն այնպէս մեղմով,
Իբրեւ թ' իր կեանքն երկարելու համար՝ մենք
Ուժերնուս կէսը տայինք:
Իայց մեր վախին՝ կը սըտէին մեր յոյսեր,
Եւ յոյսերնուս՝ մեր երկիւղ.
Երբ կը քնանար՝ կը կարծէինք զայն մեռած,
Եւ երբ մեռաւ՝ քնացած:
Մինչ տըխուր օրը կը ծագէր, ու անտուն
Շաղին հետ ցուրտը կու գար,
Իր մեղմ աչերը գոցուեցան: — Արդէն օր
Մ'ունէր՝ տարբեր մտրիւնէն:

ԹՈՒՎԱԿԱՆ ՀՈՒՎ

Թրգմ. Հ. Ղ. ԲՈՒԿԵԱՆ

* Այս սրտաշարժ ստանաւորը գրած է բանաստեղծը
իր Աննա քերէ մահուան ամբիւլ:

ՎԱՃԱՌՈՒՈՒՄ Ե

Պատի օրացոյցը՝ գունաւոր պատկերազարդ
տպագրութեամբ և բոլորովին նոր բովանդակու-
թեամբ: Միջանակարայնութիւն 1906 թ. և
1907 թ.

Տպատարի 6 գոյնով տպած «Մայր Հայաս-
տանի» պատմական պատկերը և բանաւորական
ու գիւղացիական էմբլէմները: Գինը 5¹ 4. գու-
մարով գնողներին զեղչ:

« L ՈՅՍ »

ԳԻՊԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻՆՈՒՄՈՒՄՈՒՄ

Խմբագրող Ծ. ԹՈՒՅԵԱՆ

Բովանդակութիւն. — 1. Զափեր, ժամանակի
և չափերի համեմատութիւն, 2. Տեղեկութիւններ
բանաւորական օրավարձի, նոտարական օրէնքնե-
րի, մուրհակի, դրոշմատուրքի, բնակարանների
հարկի, կապակցութեան տուրքի մասին, 3. Պօստ,
հեռագիր, հեռախօս, 4. Երկաթուղի և
նաւագնացութիւն, անցագիր, 5. Զինուորագրա-
կան կանոններ, 6. Հետաքրքրական, 7. Զաւա-
ճալիք, 8. Յիշատակարան, ևր. 53-106:

Բժշկական առողջապահական. — Հայկական
հարցի յուշիք, և այլն, և այլն:

Գիշեր՝ M. r. E. Topchian, Tiflis (Caucase) Ma-
datowskaya, 5.

ԲԱՂԵՂԸ

— — —

Ժամանակն անյազ իր ճիրաններով
Տապալել, փրշոր է շէնքն ահագին,
Եւ իբրը վզկայ շքեղ անցալին
Իբրեր է բաղդն անտո ոտքի թով:
Կը նընջեն անտեղ որ ժամանակաւ
Այդ պալատի մէջ կը բընակէին.
Զը մնաց ժառանգ այդ բաղդին լաւ
Որպէս զի պատմէ զայն ապագային:
Ընկաւ ինչ որ կար գեղեցիկ ու մեծ,
Հրպատակելու համար մահազարին.
Արդ կը քարճարնայ բաղդ մ'անոնց մէջ
Ըլլալու համար հեղեղո՞ւ անցալին:

ԱՌՈՒՂ

Թրգմ. Հ. Ղ. ԲՈՒԿԵԱՆ

ԿՈՒՆԻՒԹԵԼՄՈՑ ՁԵՐՐԵՐՈՑ

Այս խորագրի մատենագիրը մեծ հռչակ
ստացաւ քառասունորդ պատմութեամբ մը, իս-
րաքանիւրը գրեթէ 500 էջերէ բաղկացած.
Իր աշխատութեան խորագիրն է. « Մե-
ծօրին և անկումն Հոռվմայ »:

Համառօտ յառաջաբան մը դրած է, վստե
գի գիտէ որ ան ընդհանրապէս չի կար-
դացոյցիր:

Ասայից գլխին կը մտնայ իր նիւթն մէջ,
վերնագիր դնելով՝ « Մեծ կայսրութեան մը
փոքրիկ սկզբնաւորութիւնը »: Իրեն համար
անյուրդ են առասպելնայ գրոյցները. ժամա-
նակագրութիւն ընկնէ կը խորշի: Գրքին ա-
նունը իր նպատակն է. — ինչ էին Հոռվ-
մայ աշխարհակառքութիւնը որ իր մեծու-
թիւնը աչ եղան. — որոնք են անմիջական,
անցաւոր և պատահական շարժառիւթները,
որք տեղութեան մը պետերն յոյճեցուցած են.
նկարագրել վիճելը, խառնութիւնները և յե-
ղափոխութիւնները և ասոնց պատրանքը. հե-
տաքննել թէ ինչն է ինչ պատճառներով
ամբողջ Հայաստանութիւն մը աշխարհ տընե-
լով՝ չէ կրցած զինքը գրգռող կիրքերը յա-
գեցնել, և քաղաքականութեան քանի մը տե-
նական փոփոխութիւններ միայն կատարած
է: — Անա իր նպատակը, ծրագիրը:

Պատմութեան ամբողջ ընթացքին միշտ, Հռովմ մեր աչքին յի հետմանար։ Այս մեծ պե-տութիւնը, աղքատութենէ թարփացող միլիոնատերերն էր նմանի։ Ի սկզբան գիշար-ցիներու վարչութիւն մըն է, և գրեթէ ամէն որ կայսրածատեր է որ իրեններով կ'աշխա-տի իր սեփականութեան մէջ։ Պատրիկիւն ու գիւղացիին մէջ տարբերութիւնը չի։ Եւ Ասոր նման էր գրեթէ Խոսայիս՝ վերին վար. տարբերութիւնը չեզոքի և ցեղերու զանազու-նութեան մէջն էր, որ պատճառ ալ եղաւ հայրենասիրական կոռններու։ Եւսարը զօրա-տրագոյնին տեղի տուաւ։ Այս փոքրիկ ցեղը ունեցաւ իր օրէնքները և անոր ճիշդ պահ-պանութեան մէջ էր կայսրնոր իր մեծու-րիւնը։

Տրամաբանական և իմաստասիրական աշ-քով էր քննէ դէպքն և գործողը, պատերազ-մողներն և պատերազմ ներն, և տսոնց պատճառ եղող՝ կուսակցութիւնքը։ Վաստանն նկարագիրներ չին պակսիր, անպակաս են տե-ստրաններու փոփոխութիւնք, որք իբր իրա-կան պատկերներ էր ներկայանան մեր դի-մաց։ Անընդհատ գործունէութիւն մը, քաղա-քական կամ տնտեսական վիճակի փոփո-խութիւններ։ Դժբախտաբար երբեմն հնդի-նակը անդին ալ կ'անցնի, և իր գրչին տակ նկողին կ'ընծայէ ծայրայեղ նկարագիրներ, որ պատմութեան մ'աւելի թանկատեղծի պատ-կանատր են. մերթ ալ հին մարդկանց աղդի դիմակներ կ'անցնէ։

Պատմութեան մէջ յի բաւեր սոսկ դէպքե-րու ծանօթութիւն մը, այլ պետք է նաեւ, — երէ կ'ոգէ մէկը անցեղոյն վրայ ձգորիտ նկա-րագիրներ ընել —, գիտնալ թէ ինչ աստի-ձանի յարց ունին տսոնք. ասոր հսկան պայմանն է վատերագրեալ ընտրութիւնը, յորս յետին աստիձանի խղճալիս էր զըտ-նանք ղեղինակս. իր այս յատկութեամբ խից Մոմբլեն նոխազանութեան փառքը։ Ոչնչափ Հռովմ մեծցաւ իր աշխարհակալութեամբ՝ եղնկայի ալ իր կործանումը երազեն։ Արե-ւելք երէ ալ երկարով՝ ոսկիով և արծաթով յայտնէ Հռովմայեցոցը. անոնք իրենց ամէն աւարաւորութեան հետ՝ թան մը պակսեցուցին իրենց հայրենիքին։ Արեւելքի ամէն մի հիւ-

պատ չէր խնայեր մայր հայրենեաց՝ իր փառքը անելի պանծալի ընելու համար։ Ո-գոստոս իր խաղաղ կայսրութեամբ ժողովրդ-դեան հասարակապետական տարբը ոնոյց և զօրացուց, որ ապագայ աշխտից և վշտերու պատճառ եղաւ։

Ֆիրերդոյի այս ընդարձակ երկասիրու-րիւնը ամէն ժամանակ հաճոյքով պիտի կար-դայ մարդ և նոր զաղասիրներ պիտի կազմէ Հռովմական դիւցազուն վրայ՝ տեսնելով ա-տոնց նորածին յատկութիւնքն։ Ճաշակ մը եւս ընծայելու համար էր թարգմանեց այն գը-լտիները յորս մեր հայրենեաց և բազում-րաց վրայ էր խօսի։ Պետք է գիտնալ սա-կայն որ պատմութեան իր սիրած տնտեսու-րութեանց հետ դիւցազնեղական ոճով էր վարտի։ Եւ Լուիսլոյս մին է այն մարդիկ-ներէն՝ որ այս բաղդին հանդիպած են։

Հ. ՎՐԹԱՆԷՍ ԽԱՆՊԵԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՑ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Հռովմայ մէջ, ժողովրդական կուսա-կցութեան համար, գէշ վերջացած էր 70երորդ տարին։ Պոմպէոս, որ գուցէ զիրին յաջողութեանց սովոր, կը համա-րէր անաշխատ ձեռք ձգել Արեւելքի փա-ռահեղ հրամանատարութիւնը, կրաստի խառնակ և զգրիչ հնարքներէն այնպէս յանկարծակիի եկած էր, որ՝ առաջին ան-գամ՝ իր ծրագրէն հրաժարեցաւ, և ան-համբերութեան թափով մը՝ չյաջողելուն կատաղութիւնը հպարտ անտարբերու-թեամբ մը ծածկելու համար, ծանուցած էր թէ յետ հիւպատոսութեան՝ առանձնա-կան կենաց պիտի դառնայ. իր խոս-տումը պահեց Հռովմ կենալով, բայց սաս-տիկ բարկացած և կրաստ իր գործերուն դարձաւ՝ ունենալիք սովորական գաւառ-ներէն ալ հրաժարելով, որ իր շահադիտու-թիւններէն աւելի թէ՛ շահ պիտի տային. բայց զո՞հ զՊոմպէոս Հռովմ կենալու ստի-պած ըլլալուն։ Պահպանողականը շատ